

Ljubiša Đapan

FISKALNA DEVALVACIJA

**U FUNKCIJI UKLANJANJA UNUTRAŠNJIH I VANJSKOEKONOMSKIH
NERAVNOTEŽA**

- Za plavu knjigu -

Sarajevo, februar 2019.

Uvod

U Programu rada Vlade FBiH za mandatni period 2015. – 2018. godine, u poglavlju S2) *Smanjenje opterećenja na rad*, eksplicitno je izražena opredijeljenost ka povećanju konkurentnosti domaće privrede smanjenjem obaveza po osnovu rada.

Poreska reforma fiskalnom devalvacijom je neutralnog fiskalnog karaktera sa značajnim smanjenjem opterećenja rada uz istovremeno povećanje oporezivanja potrošnje, imovine i drugih poreza koji ne opterećuju privredu.

U radu su iznesena četiri prijedloga i procjena uticaja svakog od njih na osnovne makroekonomske varijable (zaposlenost, javni prihodi, siromaštvo i sl.). Ne prejudicira se ni jedan od njih - o tome se mora postići konsenzus na državnom i entitetskom nivou.

Cilj poreske reforme

U slučajevima kad ogromnu vanjskoekonomsku neravnotežu nije moguće ispravljati vanjskom devalvacijom (zbog režima currency boarda i fiksnog deviznog kursa) i kad postoje ogromne unutarnje neravnoteže (masovna nezaposlenost itd.), kao rješenje ostaje interna (fiskalna) devalvacija.

Cilj fiskalne devalvacije je povećanje konkurentnosti privrede (F)BiH na domaćem i inostranom tržištu s jedne strane i smanjenje sive ekonomije s druge strane, što će dovesti do rasta zaposlenosti.

Suština poreske reforme je fiskalna devalvacija istovremenim smanjenjem troškova rada uz povećanje postojećih i uvođenje novih poreza koji se ne plaćaju prilikom izvoza i troškovno ne opterećuju privredu.

Poreskom reformom koju predlažemo podstičemo rast proizvodnje i izvoza, destimulišemo uvoz, kreiramo internacionalno održiva radna mjesta i stvaramo pretpostavke za uspješno uključivanje domaće privrede u međunarodnu ekonomiju.

Praksa je pokazala da preveliko oslanjanje na direktne poreze uslovljava povećane troškove administracije jer je način prikupljanja istih veoma zahtjevan i traži velike ljudske resurse. Zbog toga se većina zemalja posljednjih decenija sve više odlučivala na veću primjenu poreza građana i indirektnih poreza poput poreza na dodanu vrijednost i akciza.

Prijedlozi rasterećenja privrede

U skladu sa vežećim propisima koji regulišu visinu stopa poreza na dohodak i doprinosa, u tabeli koja slijedi dajemo pregled važećih stopa oporezivanja plata u FBiH.

Tabela 1. Stope oporezivanje plata u FBiH

	Osnovica bruto plata %	Osnovica neto plata %
PIO	23,00	35,15
Zdravstvo	16,50	25,22
Nezaposlenost	2,00	3,06
Zaštita od nesreća	0,33	0,50
Porez na dohodak 10% *	3,57	5,46
UKUPNO	45,40	69,39

*Osnovica poreza na dohodak je neto plata sa ukalkulisanim porezom na dohodak umanjena za lični odbitak

Pošto u FBiH socijalni doprinosi imaju veći udio u ukupnim poreznim prihodima (44,9%) nego u bilo kojoj zemlji članici EU (u 2014. godini najviši udio u zemljama EU zabilježen je u Slovačkoj 43,3% i Češkoj 43,2%, a EU prosjek iznosi 31,4%)¹, nužno je, rasterećenjem privrede i povećanim oporezivanjem potrošnje i imovine, promijeniti dosadašnju praksu i na taj način omogućiti privrednicima bolje poslovno okruženje.

Brojna istraživanja i studije rađene u okviru OECD-a i EU pokazuju da fiskalna devalvacija ima pozitivan uticaj na privredni rast, izvoz i rast zaposlenosti.

Prema Studiji o uticaju fiskalne devalvacije koju je naručila Europska komisija, a pripremio konzorcij instituta (CPB Netherlands Bureau for Economic Analysis) 2013. godine, fiskalna devalvacija može biti efektivan instrument za rješavanje pitanja nekonkurentnosti i nezaposlenosti. To posebno vrijedi za zemlje s fiksnim deviznim kursom i ogromnom nezaposlenošću.

Zaključnom izjavom misije MMF-a iz 2012. godine, fiskalna devalvacija se preporučuje Hrvatskoj sa ciljem poboljšanja konkurentnosti i poticanja potražnje za random snagom.

Nakon izbijanja globalne finansijske krize, u periodu od 2008. do 2013. godine, fiskalna devalvacija je izvršena u 16 zemalja EU i 11 zemalja OECD-a.

¹ Centralna banka BiH i Eurostat

Tabela 2. Prijedlozi stopa nakon rasterećenja

Stope i javni prihodi		Varijanta				
		Postojeća	I	II	III	IV
Zbirna stopa %	Osnovica neto plata	69,39	61,00	55,64	40,61	35,15
	Osnovica bruto plata ²	45,40	39,90	36,40	26,90	23,33
Nedostajući javni prihodi na godišnjem nivou u mil. KM (uštete privredi)		0	220,0	360,0	766,5	915,0

Izvor: Obračun autora

U varijanti I zbirna stopa oporezivanja rada se snižava za 8,40% (osnovica neto plata) ili 5,50% (osnovica bruto plata), u varijanti II za 13,75% (osnovica neto plata) ili 9% (osnovica bruto plata), u varijanti III za 28,78% (osnovica neto plata) ili 18,50% (osnovica bruto plata), dok bi smanjenje stopa oporezivanja plata u varijanti IV iznosilo 34,24% (osnovica neto plata) ili 22,07% (osnovica bruto plata). U varijantama III i IV uključeno je i ukidanje doprinosa za zaštitu od elementarnih nepogoda u procentu od 0,50% na neto plate.

U varijanti III, u cjelosti se ukidaju doprinosi na zdravstveno osiguranje i nezaposlenost i prelazi se na finansiranje zdravstva i zaštite od nezaposlenosti porezima, a u varijanti IV ukida se i porez na dohodak uz kompenzaciju nedostajućih sredstava po ovom osnovu indirektnim porezima.

U varijanti III, FBiH bi imala drugu najnižu stopu oporezivanja rada od svih zemalja EU (iza Irske), a u varijanti IV, FBiH bi imala najnižu stopu oporezivanja plata od svih zemalja EU i OECD-a, što znači da bi, u poreskom smislu, bila najkonkurentnija³.

Iz tabele 2. je vidljivo da se fiskalnom devalvacijom u varijanti I stvaraju uštete privredi u iznosu od oko 220 mil. KM, u varijanti II oko 360 mil. KM, u varijanti III uštete su oko 766,5 mil. KM i u varijanti IV iznos ušteta privredi iznosi oko 915 mil. KM na godišnjem nivou. Nedostajući javni prihodi su konsolidovani (umanjeni) za obaveze po osnovu plata od strane javnog sektora koje se smanjenjem oporezivanja rada neće plaćati i ostaju u budžetima.

Budući da u svim varijantama rasterećenja privrede dolazi do smanjenja javnih prihoda, a kako fiskalna devalvacija koju zagovaramo ima neutralan karakter, neophodno je izvršiti kompenzaciju. Kompenzacija javnih prihoda bi mogla da se uradi na slijedeći način⁴:

² Pod bruto platom u smislu ovog dokumenta se podrazumijeva neto plata i ukupne obaveze po osnovu plate (porez na dohodak, doprinosi na i iz plate).

³ Za više informacija pogledati tabelu 15. na str. 31. dokumenta „Poreska reforma u funkciji investicija i zapošljavanja“ Federalnog zavoda za programiranje razvoja.

⁴ Za detaljnije informacije o načinu kompenzacije, pogledati dokument „Poreska reforma u funkciji investicija i zapošljavanja“ Federalnog zavoda za programiranje razvoja

a) nadležnost entiteta

- Uštedama u javnom sektoru (budžetska i vanbudžetska potrošnja)
- Uvođenjem poreza na nepokretnu imovinu (stambeni pr. preko 25 m² po članu obitelji, vikend kuće i sl.)
- Uvođenjem poreza na transakcije finansijskih institucija (banke, berze, investicioni fondovi, osiguravajuća društva)
- Uvođenjem poreza na usluge registracije automobila
- Uvođenjem posebnog poreza na luksuzne automobile (prema kubikaži)
- Uvođenjem poreza na telekomunikacijske usluge korištenja mobilne mreže
- Uvođenjem poreza na dobitke od igara na sreću
- Uvođenjem poreza na neobrađeno poljoprivredno zemljište
- Uvođenjem poreza na nekorištene preduzetničke nekretnine
- Uvođenjem poreza na neizgrađeno građevinsko zemljište
- Uvođenjem poreza na zagađanje.

b) nadležnost Bosne i Hercegovine

- Povećanjem akciza na visokotarifnu robu i ako je potrebno, za razliku koja nedostaje
- Povećanjem stope PDV-a.

Poreska reforma koju predlažemo u ovom dokumentu bi mogla da se kombinuje i sa drugim mjerama poreske politike kao što su progresivno oporezivanje plata (platni razredi), oporezivanje svih naknada po osnovu rada (topli obrok, prevoz, regres i sl.), smanjenje cenzusa za obuhvat obveznika PDV-a, ukidanje ili smanjenje parafiskalnih davanja privrede (vodni doprinos, doprinos za šume i turističke zajednice) i sl.

Efekti poreske reforme

Zaposlenost

Smanjenje cijene radne snage povećava tražnju za radnom snagom i na taj način utiče na povećanje broja zaposlenih i smanjenje dugoročne nezaposlenosti.

Rasterećenje privrede bi pozitivno djelovalo na domaće i strane investicije, a to bi svakako dovelo do rasta broja zaposlenih.

Pretpostavka je da će od ukupnog iznosa rasterećenja, privreda FBiH investirati 50% sredstava što je realno, a da će druga polovina biti upotrijebljena za plate radnika, dividende, kratkoročne obaveze privrednih subjekata i rezervni fond preduzeća. To znači da će privreda FBiH godišnje investirati, zavisno od varijante fiskalne devalvacije, između 110 mil. KM i 457,5 mil. KM, što direktno vodi ka povećanju zaposlenosti.

Siva ekonomija

Direktna veza između visine fiskalnog opterećenja i sive ekonomije vidi se i iz činjenice da je najveća stopa neformalne zaposlenosti kod poljoprivrednika i radnika sa malim platama. U FBiH je poresko opterećenje zaposlenih sa niskim primanjima jedno od najviših u Evropi.

Iskustva nas uče da je poreske utaje najteže vršiti u dijelu poreza građana koji ne opterećuju privredu (lakše je doći do podataka o imovini radi razreza poreza i jednostavnija je naplata) i sistemu indirektnih poreza gdje je neophodno organizovati utaju tokom cijelog lanca od proizvodnje i uvoza do maloprodaje. Otkrivanje poreske utaje na bilo kom stadiju proizvodnje ili prometa dovelo bi do naplate poreza za cjelokupnu dodatnu vrijednost u prethodnim stadijima.

To znači, da bi se uspješno utajio PDV mora se izvršiti utaja u svim fazama poslovanja, što je poprilično teško. Ekonomski analitičari smatraju da je danas u svijetu, sa stanovišta obračuna i naplate, PDV najpouzdaniji porez.

Takođe, za efikasnu naplatu poreza od građana ima jako puno mogućnosti (naplata prilikom registracije vozila, preko računa za telefon, električnu energiju, prilikom izdavanja ličnih dokumenata itd).

S druge strane, iskustva zemalja u tranziciji i zemalja bivše SFRJ govore da je neformalna ekonomija najviše prisutna u oblasti rada. U privrednom životu FBiH prisutna su tri načina utaja obaveza po osnovu plata. Prvi način je kada poslodavci uopšte ne prijavljuju radnike („rad na crno“) i u tom slučaju se radi o utajama cjelokupnog iznosa obaveza po osnovu isplaćenih plata. Drugi način je kada poslodavci prijavljuju radnike na zakonski minimalne plate, a razliku do pune plate isplaćuju „na ruke“ („rad na sivo“). Treći način utaja u oblasti rada je najbenigniji a sastoji se u „snižavanju plata“ uz maksimalno zakonski dopušteno povećanje naknada koje nemaju karakter plata (topli obrok, troškovi prevoza, regres i sl.) a koje nisu oporezive.

Poreska reforma koju predlažemo, a koja se ogleda u smanjenom oporezivanju oblasti u kojima su poreske utaje najviše zastupljene (direktni porezi koji opterećuju rad), uz istovremeno povećano oporezivanje oblasti u kojima je siva ekonomija najmanje prisutna (PDV, akcize, porezi građana), direktno doprinosi smanjenju obima sive ekonomije u FBiH.

S obzirom na stimulatívne stope oporezivanja rada koje predlažemo (naročito varijanta III i IV), može se očekivati da značajan broj privrednika neće imati potrebe da prikriva isplatu plata, a time i obaveze po tom osnovu. Za pretpostaviti je da bi značajnim smanjenjem opterećenja zarada došlo do povećanja poreske discipline što bi dodatno smanjilo sivu ekonomiju i rezultiralo dodatnim javnim prihodima.

Konkurentnost i trgovinski deficit

Poreskom reformom snizile bi se cijene izvoznih dobara što bi doprinjelo povećanju cjenovne konkurentnosti bh privrede. Na taj način direktno se utiče na stvaranje uslova za povećanje izvoza, a time i smanjenje trgovinskog deficita koji je danas u BiH veoma izražen. Istraživanja pokazuju da rast izvoza, odnosno prodaje na inostranom tržištu, omogućava dva puta više radnih mjesta nego isti kvantitet prodaje na domaćem tržištu.

Poreska konkurentnost predstavlja jednu od najbitnijih odrednica ukupne konkurentnosti zemlje. Poreska konkurentnost je, ustvari, takmičenje među državama u privlačenju stranih direktnih investicija poreskim instrumentima i podsticajima, što presudno doprinosi privrednom i ukupnom ekonomskom rastu.

Direktni porezi koji opterećuju privredu obrnuto su proporcionalni konkurentnosti privrede. Viši direktni porezi uzrokuju više troškove preduzeća što utiče na smanjenje konkurentnosti, i obrnuto, niži direktni porezi doprinose povećanju konkurentnosti privrede.

Zdravstvo za sve

Varijante rasterećenja privrede I i II podrazumijevaju prelazak sa Bizmarkovog modela finansiranja zdravstvenog sektora na kombinovani sistem, a varijante III i IV, u cijelosti znače prelazak sa Bizmarkovog na Beveridžov model zdravstvene zaštite.

U najkraćem, to znači prelazak na model koji se finansira porezima u kom su svi građani (cjelokupna populacija) osigurani.

Danas se smatra da je u V. Britaniji najefikasniji i najbolje organizovan sistem zdravstvene zaštite u svijetu i upravo ovakav model proizlazi iz varijanti III i IV poreske reforme kao kolateralna dobit fiskalne devalvacije.

Empirijska iskustva iz proteklih nekoliko decenija sugerišu da su zdravstveni sistemi koji se finansiraju iz poreza bili uspješniji u kontrolisanju javnih rashoda za zdravstvo od sistema koji se finansiraju iz doprinosa⁵.

Twinning projekat EU – simulacija uticaja na zaposlenost i javne prihode

Simulaciju smanjenja stopa oporezivanja rada u FBiH i njen uticaj na rast zaposlenosti i javnih prihoda, u okviru Twinning projekta EU, radio je Dr. Klaus Weyerstrassa⁶ prema modelu prilagođenom bh. prilikama.

Rezultati uticaja fiskalne devalvacije na zaposlenost u FBiH, prema modelu Dr. Klause Weyerstrassa, dati su u tabeli koja slijedi.

Tabela 3. Procjena uticaja na zaposlenost nakon 10 godina primjene, 2026. godine

R. br.	Varijanta	Smanjenje stopa za %		PDV %	Zbirna neto stopa %	Broj zaposlenih	Ukupno povećanje broja zaposlenih	Povećanje kao rezultat poreske reforme
		Bruto	Neto					
1.	Postojeće stanje bez reformi	-	-	17	69,39	507.944	49.970	-
2.	Varijanta I	5,5	8,40	18	61,00	520.454	62.480	12.510
3.	Varijanta II	9	13,75	19	55,67	530.676	72.702	22.732
4.	Varijanta III	18,50	28,28	18	40,61	583.334	125.360	75.390
5.	Varijanta IV	18,50 + 3,57 = 22,07	28,28 + 5,46 = 33,74	19	35,15	648.468	190.494	140.524

⁵ Pogledati studiju Van der Zee i Kroneman iz 2007.

⁶ Dr. Klaus Weyerstrass je uposlenik Institute for Advanced Studies (IHS) iz Beča. U dosadašnjoj praksi radio je simulacije za vlade Austrije, Njemačke i Slovenije.

		18,50	28,28					
		+	+					
6.	Varijanta IV	3,57	5,46	21,5	35,15	639.598	181.624	131.654
		=	=					
		22,07	33,74					

Izvor: Twinning projekat EU – model Dr. Klaus Weyerstrassa

Iz prethodne tabele je vidljivo da bi broj zaposlenih na kraju desetogodišnjeg perioda tj. 2026. godine, porastao za 49.970, ukoliko ne bi bilo reformi. To znači da bi se broj zaposlenih iz 2016. godine (457.974) povećao na 507.944 u 2026. godini, ukoliko FBiH ne bi preduzela nikakve strukturne reforme od značaja za privredni rast i rast zaposlenosti.

Kao rezultat poreske reforme, sa rasterećenjem privrede od 8,40% na neto plate (5,50% na bruto plate) u varijanti I, 2026. godine bi se broj zaposlenih povećao za oko 12.500 (prosječno godišnje oko 1.250), sa rasterećenjem od 13,75% na neto plate (9% na bruto plate) u varijanti II broj zaposlenih bi porastao za oko 22.700 (prosječno godišnje za oko 2.270), sa rasterećenjem od 28,28% na neto plate (18,50% na bruto plate) u varijanti III broj zaposlenih bi bio veći za oko 75.400 (prosječno godišnje za oko 7.540) i rasterećenje privrede od 33,74% na neto plate (22,07% na bruto plate) u varijanti IV bi donijelo rast zaposlenosti prema nalazu Dr. Klaus Weyerstraßa za oko 140.500 (prosječno godišnje za oko 14.050). To znači da bi ukupan broj zaposlenih u ovoj varijanti na kraju 2026. godine nakon 10-ogodišnje implementacije poreske reforme, porastao za oko 190.000.

U slijedećoj tabeli data je procjena kretanja broja zaposlenih po godinama u periodu desetogodišnje implementacije poreske reforme u varijanti IV rasterećenja privrede, kao i procjena rasta stepena zaposlenosti po godinama kao odnosa procjenjenog broja zaposlenih i procjenjenog broja radnosposobnog stanovništva u FBiH.

Tabela 4. Varijanta IV – Procjena uticaja na rast zaposlenosti za period 2017. - 2026.

God.	Broj zaposlenih		Stepen zaposlenih	
	1	2		3
		Bez reforme	Varijanta IV	
2016.		457.974	-	29,4
2017.		462.971	468.991	30,7
2018.		467.968	485.468	31,6
2019.		472.965	511.468	33,4
2020.		477.962	552.144	35,9
2021.		482.959	602.095	38,9
2022.		487.956	615.170	41,2
2023.		492.953	626.745	42,0
2024.		497.950	635.889	42,6
2025.		502.947	643.341	43,1
2026.		507.944	648.467	43,5

Izvor: Twinning projekat EU – model Dr. Klaus Weyerstraß

Prema procjeni Dr. Klause Weyerstraßa, u varijanti IV rasterećenja privrede (zbirna stopa na neto plate 35,15%), već nakon prve godine implementacije bi došlo do rasta javnih prihoda za oko 91 mil. KM (budžeti 56,2 mil. KM, zdravstvo 14,2 mil. KM i PIO 20,6 mil. KM). Nakon pet godina implementacije, ukupni procjenjeni javni prihodi bi bili viši za 1.005 mil. KM, a na kraju 2026. godine, budžetski prihodi u FBiH bi porasli za oko 881,8 mil. KM, prihodi PIO-a za oko 322,3 mil. KM i prihodi zdravstvenog sektora za oko 222,5 mil. KM. Dakle, ukupni javni prihodi u ovoj varijanti bi porasli na kraju 2026. godine za oko 1.426 mil. KM.

U varijanti IV, već 2021. godine bi bio ostvaren suficit federalnog budžeta u procentu od 2,7% BDP-a i takav trend bi bio nastavljen i u narednom periodu. Procjenjuje se da bi se u 2026. godini, suficit federalnog budžeta stabilizirao na oko 1,4% BDP-a što je izuzetno važno sa stanovišta obezbjeđenja razvojnog budžeta i povećanja javnih investicija.

Tabela 5. Varijanta IV – Procjena uticaja na rast javnih prihoda za period 2017. – 2026.

God.	Rast javnih prihoda				Bilans Federalnog budžeta % BDP-a	
	1	5	6	7		8
	Reforma ukupno	Budžeti	Zdravstvo	PIO		
2017.	91	56,2	14,2	20,6	-	
2018.	222	137,2	34,6	50,2		
2019.	422	260,7	65,8	95,4		
2020.	664	410,3	103,6	150,2		
2021.	1.005	620,8	156,7	227,2	+2,7%	
2022.	1.100	680,2	171,6	248,6		
2023.	1.192	737,1	186,0	269,4		
2024.	1.270	784,9	198,1	287,0		
2025.	1.380	853,4	215,3	311,9		
2026.	1.426	881,8	222,5	322,3	+1,4%	

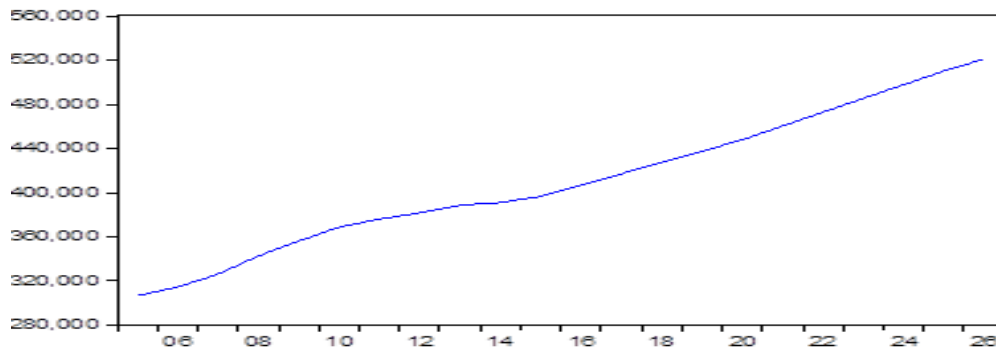
Izvor: Twinning projekat EU – model Dr. Klaus Weyerstraß

Ilustracije radi, povećanje javnih prihoda za zdravstvo u 2026. godini (222,5 mil. KM) i 4 mjeseca 2027. godine (76 mil. KM) bi bilo dovoljno da pokrije akumulirani gubitak u javnom zdravstvu FBiH zaključno sa 2015. godinom koji iznosi blizu 300 mil. KM.

FBiH se suočava s procesom starenja populacije, odnosno povećanjem udjela treće dobi u ukupnoj populaciji. U periodu 2008. – 2016. godine broj penzionera kontinuirano je rastao po prosječnoj stopi od 2,3% godišnje. Projekcije rasta broja penzionera nam govore da ćemo u 2026. imati blizu 520.000 penzionera, što znači da bi, ukoliko ne bi bilo reformi, odnos broja penzionera i radnika bio 1:0,9. Sa npr. varijantom IV rasterećenja privrede, ovaj odnos bi bio 1:1,25. Jasno je da samo dugoročno i stabilno povećanje zaposlenosti može doprinijeti stabilizaciji fonda penzionog osiguranja i povećanju prosječnih penzija.

Projekcije rasta broja penzionera pozivaju na hitne reformske korake. Rasterećenje rada i povećanje broja radnih mjesta predstavlja najracionalniju reformu i najveći doprinos stabilizaciji penzionog fonda. Ovakav pristup bi ujedno predstavljao i osnov za strategiju održivosti, i uz dodatne mjere bi osigurao dugoročnu stabilnost fonda PIO.

Slika 1: Projekcija broja penzionera do 2026. godine u FBiH

Izvor: Twinning projekat EU – model Dr. Klaus Weyerstraß

SIMULACIJA UTICAJA NA SIROMAŠTVO

Procjenu uticaja poreske reforme na siromaštvo uradio je Federalni zavod za programiranje razvoja 2015. godine⁷. Zaključak Zavoda je da u implementaciji poreske reforme neće doći do značajnijeg rasta cijena ukoliko bi došlo do rasta stope PDV-a, jer su uštede privrednim subjektima zbog rasterećenja privrede mnogo veće od troška povećanja PDV-a ako bi išao na teret privrednika.

I pored toga, prilikom procjene uticaja poreske reforme na siromaštvo, Zavod je pošao od najkonzervativnije pretpostavke, a to je da će, ako u implementaciji poreske reforme dođe do povećanja stope PDV-a, u cjelosti doći do ekvivalentnog povećanja cijena po tom osnovu.

Tabela 6. Uticaj poreske reforme na smanjenje siromaštva

Stopa PDV-a %	% siromašnih	Broj siromašnih	Razlika
17	22,7	464.418	-
18	18,9	392.390	72.028
19	19,2	398.133	66.285
20	19,7	407.334	57.084
21	20,4	421.488	42.930
22	21,2	438.939	25.479

Izvor: Analiza uticaja „Poreske reforme u funkciji investicija i zapošljavanja“ na siromaštvo u FBiH Federalnog zavoda za programiranje razvoja

⁷ Analiza uticaja Poreske reforme u funkciji investicija i zapošljavanja na siromašne u FBiH, 2015.

Iz navedene tabele je vidljivo da poreska reforma ima pozitivan uticaj na smanjenje siromaštva u svim solucijama povećanja stope PDV-a i ekvivalentnog rasta cijena. Očekivana korist od uvođenja siromašnih kategorija društva u zdravstveno osiguranje je veća od očekivanog troška siromašnih građana usljed eventualnog povećanja cijena usljed rasta PDV-a.

Sa stopom PDV-a od 18% i ekvivalentnog rasta cijena po tom osnovu, siromaštvo se smanjuje za 72.028, sa stopom PDV-a od 19% za 66.285, 20% za 57.084, 21% za 24.930 i sa stopom PDV-a od 22% i ekvivalentnim rastom cijena, siromaštvo se smanjuje za 25.479⁸.

Dakle, analiza Zavoda je pokazala da poreska reforma i eventualno povećanje PDV-a koje bi proizišlo iz nje, ne samo da neće pogoršati stanje siromašnih kategorija stanovništva, već će se broj siromašnih u FBiH značajno smanjiti. Drugim riječima, pozitivan efekat uvođenja u pravo na zdravstvenu zaštitu siromašnih građana je snažniji od negativnog efekta eventualnog povećanja PDV-a i pretpostavljenog povećanja cijena po tom osnovu.

⁸ Za detaljnije informacije o metodologiji i načinu mjerenja broja siromašnih u FBiH, pogledati dokument Analiza uticaja Poreske reforme u funkciji investicija i zapošljavanja na siromašne u FBiH.

ZAKLJUČAK

Cilj fiskalne devalvacije je povećanje konkurentnosti privrede (F)BiH na domaćem i inostranom tržištu u uvjetima 'zakovanog' deviznog kursa i smanjenje sive ekonomije, što će dovesti do rasta zaposlenosti.

Predložene su četiri varijante fiskalne devalvacije.

Varijanta IV (zbirna stopa oporezivanja neto plata 35,15%) osigurava fiskalno najkonkurentniju ekonomiju u odnosu na zemlje OECD i EU. Za deset godina donosi povećanje broja zaposlenih u FBiH za oko 190.000 i rast javnih prihoda za oko 1.4 mlrd KM godišnje. Kratkoročno, fiskalna devalvacija ima neutralan fiskalni karakter, no na srednji rok vodi rastu zaposlenosti, ekonomskom rastu i posljedično rastu javnih prihoda.

Varijante III i IV, koje donose najveći rast zaposlenosti i javnih prihoda, osiguravaju pristup zdravstvenim uslugama za cijelu populaciju s određenim nivom zdravstvene zaštite za svakog građanina. Ova kolateralna dobit fiskalne devalvacije istovremeno znači i smanjenje siromaštva u FBiH jer je pozitivan efekt uvođenja u pravo na zdravstvenu zaštitu siromašnih građana nadmašuje negativne efekte povećanja PDV-a i pretpostavljenog rasta cijena po tom osnovu. Sve varijante rasterećenja privrede su u skladu s OECD preporukama, EU praksom i saznanjima ekonomske teorije, koja imaju za cilj uspostavljanje efikasnijeg poreskog sistema u kome se oporezivanje rada zamjenjuje ekonomski efikasnijim oporezivanjem potrošnje i drugim vidovima poreza koji ne opterećuju poslovni sektor.

Literatura

Norregaard, John and Khan, Tehmina S., IMF 2007, „Tax Policy: Recent Trends and Coming Challenges“

Arnold, Jens, 2008. „Tax Policy for Economic Recovery and Growth“

Arnold, Jens, 2008., "Do Tax Structures Affect Aggregate Economic Growth?: Empirical Evidence from a Panel of OECD Countries," OECD Economics Department Working Papers 643, OECD Publishing

Van der Zee Jouke, Madelon Kroneman, 01/2007, Bismarck or Beveridge: a beauty contest between dinosaurs, BMC Health Services Research

Johansson Asa, Christopher Heady, Jens Arnold, Bert Brys, Laura Vartia, „Taxation and Economic Growth“, OECD Economics Department Working

Hajkova, Dana & Nicoletti, Giuseppe & Vartia, Laura & Kwang-Yeol Yoo, 2006. "Taxation and business environment as drivers of foreign direct investment in OECD countries," OECD Economic Studies, OECD Publishing

Myles, Gareth D. 2009., "Economic Growth and the Role of Taxation-Theory," OECD Economics Department Working Papers 713, OECD Publishing

CPB Netherlands Bureau for Economic Analysis 2013., „Study on the Impact of Fiscal Devaluation“

Federalni zavod za programiranje razvoja, 2011., „Poreska reforma u funkciji investicija i zapošljavanja“

Federalni zavod za programiranje razvoja, 2015., „Analiza uticaja Poreske reforme u funkciji investicija i zapošljavanja na siromašne u FBiH.“

